

Things and Patterns – from Pyramiden to Patagonia

Festschrift in honor of Professor
Hein Bjartmann Bjerck

Birgitte Skar, Heidi Breivik og Martin Callanan (red.)

© NTNU Vitenskapsmuseet, Institutt for arkeologi og kulturhistorie
og **MUSEUMSFORLAGET** Trondheim 2025
ISBN 9788283051919
ISSN 1501-6099

Grafisk formgivning Type-it AS
Omslagsdesign Type-it AS
Omslagsillustrasjon Hein B. Bjerck sålde under utgraving ved Reinsvatnet Lok 1, Sunndal k.,
Møre og Romsdal, i september 2009. Foto: Martin Callanan, NTNU Vitenskapsmuseet
Forlagsredaktør laila.andreassen@museumsforlaget.no
Papir 115 g Galerie art silk
Boka er satt med Adobe Garamond Pro 11,7/14 pkt
Trykk og innbinding LOS Digital AS

Digital utgave fritt tilgjengelig <https://www.ntnu.no/museum/publikasjoner>

Museumsforlaget
Kjøpmannsgata 23
NO-7013 Trondheim

telefon [47] 47 47 87 47
post@museumsforlaget.no
www.museumsforlaget.no

Denne boka er beskyttet av lov om
opphavsrett til åndsverk, og avtaler
om kopiering inngått med Kopinor.
Ta kontakt med forlaget om du ønsker å
gjengi deler av boka, i medieavhengig form.

Henvendelser om denne boka kan rettes til NTNU Vitenskapsmuseet,
Institutt for arkeologi og kulturhistorie, 7491 Trondheim

Innhold

Innledning

Introduksjon til festskrift til professor Hein Bjartmann Bjerck

Martin Callanan, Birgitte Skar, Heidi Mjelva Breivik 9

Tema 1 Tidlig forhistorisk tid; stein, bilder og landskap

Re-visiting Middagskarheia 1

Fragments of Middle Mesolithic Life on Vega, Central Norway

Birgitte Skar, Helena Knutsson, Kjel Knutsson 18

Tilbake til Reinsvatnet

Heidi M. Breivik, Martin Callanan 40

What's the Point of all the Points?

Thoughts on the use of Bow and Arrow in Early Mesolithic Coastal Norway

Leif Inge Åstveit 62

Mesolithic Portable Animal Figurines in Coastal Western Norway

Knut Andreas Bergsvik, David Simpson, Hanne Årskog 74

Hellig landskap ved Julsundet i yngre steinalder

- om erkjennelse og lokalisering av steder for rituell praksis

Silje E. Fretheim 86

Et essay om fremstillingen av menneskefigurer og dyr

Trond Klungseth Lødøen 114

Tema 2 Komparative og globale perspektiver på menneskers relasjon til havet

Late Pleistocene Archaeology

Daryl Fedje, Christopher F.G. Hebda, Duncan McLaren 134

Marine Mammals in Rock Art and Fossils in Flint

Regional Expressions of Being-Sea-Stone Relations on the West Coast of Norway in the Mesolithic

Astrid J. Nyland 152

Marine Ventures Project

A Comparative Perspective for the Human Colonization of Archipelago Landscapes in Norway and Patagonia

Atilio Francisco Zangrando, Heidi M. Breivik, Silje E. Fretheim, Angélica M. Tivoli 180

Towards a “Flutter” Landscape Archaeology On Relations between Digital Elevation Models and an Ethnolinguistic Dictionary from Tierra del Fuego <i>Jo Sindre P. Eidshaug</i>	196
Tema 3 Samtidsarkeologi og arkeologi i hverdagen, arkeologiens hverdag	
Hvorfor arkeologi? <i>Bjørnar Julius Olsen</i>	218
Anekdoter som arkeologisk metod <i>Mats Burström</i>	228
Going Himmelblå Sideways-Thinking Archaeology Within the Multiple <i>Terje Brattli and Ragnar Vennatrø</i>	234
Salt House For an Act of Unrelinquished Obligation <i>Christopher Witmore</i>	250
Tema 4 Vitenskap, ord og bilder – visual essays	
En digital bergkunstreise gjennom tekst, bilder og lyd <i>Heidrun Steberggløkken</i>	266
Walking Down Memory Lane to the Sound of Bombs and Shells <i>Axel Christophersen</i>	276
Ytterst i verden – en utstilling mellom to permer <i>Redigert av Heidi M. Breivik og Elin S. Sandbakk</i>	288
Bifangst <i>Elin Andreassen, Ann-Cathrin Hertling</i>	310
Supplementary Tables and Figures	
<i>Skar, Knutsson and Knutsson</i>	314
<i>Breivik og Callanan</i>	321

Om forfatterne / The authors

Birgitte Skar Department of Archaeology and Cultural History, NTNU University Museum
Kjel Knutsson Department of Archaeology, Ancient History and Conservation, University of Uppsala

Helena Knutsson Stoneslab, Uppsala

Heidi Mjelva Breivik Department of Archaeology and Cultural History, NTNU University Museum

Martin E. Callanan Department of Historical and Classical Studies, NTNU

Leif Inge Åstveit Section for Cultural Heritage Management, University Museum of Bergen

Knut Andreas Bergsvik University Museum, University of Bergen

David Simpson University Museum, University of Bergen

Hanne Årskog University Museum, University of Bergen

Silje E. Fretheim Department of Archaeology and Cultural History, NTNU University Museum

Trond Klungseth Lødøen Department of Cultural History, University of Bergen

Daryl Fedje Hakai Institute and University of Victoria Anthropology Department, Canada

Christopher F.G. Hebda Hakai Institute, Victoria, Canada

Duncan McLaren Hakai Institute and University of Victoria Anthropology Department, Canada

Astrid J. Nyland Museum of Archaeology, University of Stavanger

Atilio Francisco Zagrandó Centro Austral de Investigaciones Científicas (CADIC-CONICET), Argentina

Angélica M. Tivoli Centro Austral de Investigaciones Científicas (CADIC-CONICET), Argentina

Jo Sindre P. Eidshaug Department of Archaeology and Cultural History, NTNU University Museum

Bjørnar J. Olsen Department of Archaeology, History, Religious Studies and Theology, The Arctic University of Norway

Mats Burström Department of Archaeology and Classical Studies, Stockholm University

Terje Brattli Department of Archaeology and Cultural History, NTNU University Museum

Ragnar Vennatrø Trondheim

Christopher Witmore Department of Classical and Modern Languages and Literatures, Texas Tech University

Heidrun Stebergløkken Department of Historical and Classical Studies, NTNU

Axel Christophersen Department of Archaeology and Cultural History, NTNU University Museum

Elin S. Sandbakk NTNU University Museum

Elin Andreassen Hertling & Andreassen, Trondheim

Ann-Cathrin Hertling Hertling & Andreassen, Trondheim

Innledning

Introduksjon til festskrift til professor Hein Bjartmann Bjerck

Martin Callanan, Birgitte Skar, Heidi Mjelva Breivik

Det er en stor glede for oss – både redaktørene og forfatterne – å få æren av å hylle professor Hein Bjartmann Bjerck med dette festskriftet i serien *Vitark (Acta Archaeologica Nidrosiensia)*. Gjennom mange år har Hein vært en verdsatt kollega, engasjert underviser, inspirerende veileder, samarbeidspartner og venn. Den 1. april 2024 fylte Hein 70 år. Festskriftprosjektet ble lansert i tradisjonsrike omgivelser på Trykkeriet i kjelleren på Vitenskapsmuseet, der han 15. mai samme år ble feiret av kolleger. Festskriftet er en hyllest til Hein, inspirert av hans brede faglige produksjon og aktivitet gjennom mange år.

Hein er født 1. april 1954, og alt som barn hadde han en stor inspirator i sin arkeologiinteresserte far. Selv utdannet han seg i nordisk arkeologi og har hatt en lang og variert karriere innen forskning, undervisning og forvaltning. Han tok magistergraden ved Universitetet i Bergen i 1984. Kort tid etter begynte han sin forskerkarriere som stipendiat ved Vitenskapsmuseet, Universitetet i Trondheim, hvor han var frem til 1990. I løpet av denne perioden utførte Hein omfattende og systematiske feltundersøkelser på øya Vega – i et prosjekt som i 1989 kulminerte med utgivelsen av boken *Forskningsstyrt kulturminneforvaltning på Vega, Nordland. En studie av steinaldermenneskenes boplassmønstre og arkeologiske letemetoder*. Arbeidet på Vega har spilt en viktig rolle i karrieren til Hein, og han

har vendt tilbake til øya flere ganger – med stadig nye perspektiver på dens rike steinalderarkeologi.

Et av Heins mange kjennetegn er at han har skaffet seg felterfaring og lokal kunnskap fra flere landskap og regioner i Norge. I 1990 gikk veien videre fra Trondheim til kulturminneforvaltningen i Nordland fylkeskommune, hvor han var ansatt som arkeolog og førstekonsulent frem til 1996. Men Bodø var ikke langt nok nord. Pionerånden brakte Hein til Grønland, til utgravning av en Saqqaq-boplass sammen med gode nordiske kolleger i 1995. Mellom 1996 og 1999 virket Hein på Svalbard, hvor han tjenestegjorde som kulturminnevernkonsulent hos Sysselmannen. I denne perioden gjennomførte han også flere faglige reiser til Canada, hvor han etablerte nær kontakt med arkeologimiljøet. Årene på Svalbard ga Hein bred erfaring fra andre dimensjoner ved arkeologisk arbeid, som i stor grad omhandlet betydelig yngre kulturminner enn de han hittil hadde jobbet med. Interessen for sirkumpolare områder og leveforhold var blitt vekket, og fra da av går antropologiske perspektiver igjen i arbeidene hans.

I 1999 vendte Hein tilbake til NTNU Vitenskapsmuseet i Trondheim, denne gang som førsteamanuensis. Hans faglige virke ved NTNU har vært omfattende. Ved siden av forvaltningsoppgaver har han, som en sentral person i utviklingen av NTNUs arkeologiprogram, hatt utstrakt undervisnings- og veilednings-

Figur 1. Pytt med slipset og buksepressen – Hein i sine beste klær i møte med kongen og dronningen med følge, i forbindelse med åpningen av Ormen Lange-feltet. Foto: L.I. Åstveit

ansvar. Hein var programleder fra 2014–19, og ledet da en viktig revidering av bachelor- og masterutdanningen ved NTNU.

Han har også hatt viktige administrative roller, blant annet som instituttleder i tidsrommet 2003–05.

Han hadde ansvaret for å lede det som da var det største forvaltningsprosjektet innen norsk arkeologi, nemlig NTNU Vitenskapsmuseets feltutgravninger knyttet til Ormen Lange-gassfeltet i perioden 2003–08.

Figur 2. Arkeolog i klassisk positur, på sporet av *los canoeros* – marine jeger/sankere i Cambaceres, Tierra del Fuego, Argentina. Foto: Heidi M. Breivik

Figur 3. Lunsj under feltarbeid på Pyramiden, Svalbard, 2006. Foto: Elin Andreassen

Heins interesse for produktive kystmiljøer i polare områder førte ham på studietur til skjærgårdslandskapene i Chile og Argentina. Et ønske om å studere utviklingen av kysttilpasning og marin fangst som fenomen, uavhengig av tid og rom, ble siden realisert gjennom det internasjonale komparative prosjektet Marine Ventures, som var støttet av Forskningsrådet i perioden 2011–14. Prosjektet førte til tett samarbeid med instituttet Cadic i Ushuaia, Patagonia og omfattende tverrinstitusjonelle utgravninger på boplassen Binushmuka. Prosjektet har frem til 2024 produsert flere viktige resultater, utgivelser, ph.d.-prosjekter og en utstilling.

Det tette samarbeidet med professor Bjørnar Olsen ved Universitetet i Tromsø bygget på en medvirkning i Olsens prosjekter, blant annet på Pyramiden på Svalbard (2006), hvor Elin Andreassen, fotograf og Heins hustru, spilte en vesentlig rolle. Samarbeidet resulterte i billedfortellingen fra 2010, *Persistent memories. Pyramiden – a Soviet mining town in the High Arctic*. I disse prosjektene fikk Hein for alvor fremdyrket sterkere teoretiske dimensjoner innen sitt nye forskningsfelt, samtidsarkeologien. I årene 2016–17 deltok Hein i en forskningsnode på CAS – Senter for grunnforskning – ved Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo, som gjesteforsker i det internasjonale prosjektet *After Discourse: Things, Archaeology, and Heritage in the 21st Century*. Ved siden av sin hovedstilling ved NTNU har Hein også hatt tilknytning til andre akademiske miljøer. Fra 2020 til 2023 var han professor II ved Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religions-

Figur 4. Panelet bestående av Hein, Martin Callanan og Bjørnar Olsen på Litteraturhuset under lanseringen av *My Father's Things* i 2022. Foto: Axel Christophersen

vitenskap ved Universitetet i Bergen, og har bidratt til feltundervisningen på arkeologiprogrammet der.

Hein Bjerck har bidratt sterkt på den akademiske arena, blant annet gjennom sitt redaksjonelle arbeid. Fra 2001 til 2010 var han redaktør for det internasjonale tidsskriftet *Norwegian Archaeological Review*, en rolle som styrket hans posisjon som en sentral stemme innen fagfeltet i Norge og i utlandet.

I 2022 utga han monografien *Archaeology at Home – Notes on Things, Life and Time*, som er en unik sammenstilling og oppsummering av hans mangeårige tenkning og engasjement rundt materialitet, objektteori og samtidsarkeologi.

I april 2024 ble han utnevnt til professor emeritus ved NTNU Vitenskapsmuseet. Her dukker han fremdeles opp og samler umiddelbart flokken av kolleger med stadig nye anekdotiske fortellinger, blant annet fra sitt nye liv som ivrig fisker bosatt på den ytterste øy med tærne i tanga.

Det er en håpløst vanskelig oppgave – og et nådeløst ansvar – å forsøke å oppsummere en så mangesidig person som gjennom så mange år har gjort så mye, og på så mange ulike områder. Likevel våger vi å hente frem noen sentrale hovedtrekk.

Hein Bjercks lange karriere har strukket seg over en dynamisk periode innen arkeologien, preget av paradigmeskifter: fra nyarkeologiens prosessuelle tilnærming, via postprosessualismen og frem mot nyere strømninger som posthumanisme. Hein har aldri latt seg låse fast i én bestemt tankeretning. Tvert imot har han hatt en egen evne til å følge med i tidens teoretiske

Figur 5. En lykkelig finner! Heins evne til å skape interesse og entusiasme for fortidens etterlatenskaper kommer tydelig frem i denne avisartikkelen fra 1991. Nordlands Framtid, 9. juli 1991.

diskurser og latt seg inspirere av nye ideer og impulser. Hans arkeologiske tenkning har vært preget av en vilje til fornyelse, samtidig som han har næret noen lange, seige og kontinuerlige interesser for menneskets relasjoner til havet og til tingene.

Som fagarkeolog viser Hein en ustoppelig nysgjerrighet når det gjelder fortiden. Enten han er ute i felt, formidler gjennom tekster eller deltar i diskusjoner rundt bordet, er han opptatt av å avdekke og forstå relasjoner mellom mennesker, ting og landskap, samt brette ut de ulike mekanismene som binder oss sammen. I møter og seminarer har Hein for vane å trekke diskusjonen tilbake til det arkeologiske faginnholdet, til de underliggende strukturene eller til kulturhistorien.

Et viktig kjennetegn ved Hein er hans formidlings-evne, hvor han har dyrket et raffinert samspill mellom språk, illustrasjoner og bilder. Opp gjennom årene har han skapt et særegent og gjenkjennelig arkeologisk blikk, der de ulike uttrykkene flettes tett sammen til en undersøkende og stimulerende faglig form. De siste årene har Hein foredlet disse språklige og billedlige talentene i en egen sjangeroverskridende og utfor-

skende uttrykksform. Han vandrer bevisst i grenseland mellom det anekdotiske og det vitenskapelige, samtidig som han utforsker grensene for hva arkeologi og vitenskap kan være.

Denne evnen har kommet særlig godt til uttrykk i hans omfattende populærvitenskapelige formidling. I aviser, populære artikler og ulike skrifter har han gang på gang vist sitt talent for å lande på treffende titler, slagord og analogier. Alltid i den hensikt å trekke leseren inn og vekke interesse for innholdet. Hein spiller bevisst på følelser og følelsesreaksjoner i tekstene sine for å skape uventede innganger i sin søken etter nye forståelser.

En annen, men beslektet side ved Heins arbeid skyldes hans særegne observasjonsevne. Han har et helt spesielt blikk for de små, men betydningsfulle detaljene, og for sammenhenger som lett kunne blitt oversett. Hein kan feste seg ved små hendelser og opplevelser, og evner å løfte dem opp og gi dem en bemerkelsesverdig og ofte overraskende betydning. Denne evnen henger nært sammen med hans empatiske og følsomme måte å observere fenomener og opplevelser på, både faglige og personlige. Hans skråblikk på fortiden – og på livet

Figur 6. Fra Heins forelesning «Samtidsarkeologi - en introduksjon» for ferske arkeologistudenter.

Figur 7. Hein utkledd som besøkende lokal dame på åpen dag under utgravningene på Ormen Lange. Foto: L.I. Åstveit

generelt – har han delt i tekst, i undervisning og ikke minst i de famøse, lange epistlene på Facebook, hvor han stadig trekker oppmerksomheten mot de viktige, hverdagslige tingene og sammenhengene.

Gjennom hele sin karriere har Hein fremstått som en kvalitetsbevisst, produktiv og profesjonell fagarkeolog – av den frodige typen. Han har maktet å kombinere sin omfattende vitenskapelige produksjon med flere tunge og krevende verv samt ansvar. Hans tilnærming til faget har hatt stor smitteeffekt, og den har vært til stor inspirasjon for hans kolleger i prosjekter og på instituttet.

Hein har også vært en fokusert og inspirerende foreleser og veileder. I undervisning og faglige samtaler har han ikke vært redd for å stille tydelige krav til studenter og uttrykke sin mening. Hans klare engasjement for faget har gjort ham til en meget verdsatt lærer og mentor for både studenter og kolleger.

Som kollega har Hein lagt stor vekt på det sosiale. Han har hatt en egen evne til å skape gode møter over en kopp kaffe og en uformell prat. Humor har dessuten alltid vært en viktig del av hans væremåte. Dette har satt tydelige spor hos dem som har hatt gleden av å jobbe sammen med ham, men har også etter hans pensjonering rotfestet seg i omgangstonen på arbeidsplassen.

Dette er noen sentrale kjennetegn som vi, som kolleger av Hein de seneste årene, vil trekke frem. Andre som kjenner ham, vil sikkert finne enda flere farger på paletten for å beskrive hans personlighet. Den dypt engasjerte arkeologen og personen Hein har satt viktige spor etter seg i norsk arkeologi og i kollegiet rundt seg, og vi håper og tror at også andre vil se disse trekkene i bidragene til festskriftet.

Artiklene i festskriftet

Artiklene i dette festskriftet er skrevet av et utvalg fagkolleger som her presenterer ny forskning, viktige resultater og nye perspektiver. I denne antologien har vi valgt å gi rom for nye visuelle formater – til ære for jubilarnten. Til sammen rommer festskriftet 18 artikler, fordelt på fire faglige temaer. Variasjonen i temaene og formen på bidragene har latt seg inspirere av bredden i Heins faglige interesser og nysgjerrighet.

De fleste bidragene er fagfellevurdert. Et par bidrag, som ikke har gjennomgått denne prosessen, er tydelig markert i innholdsfortegnelsen.

Hjertelig takk til både forfatterne og til de anonyme fagfellene som har bidratt til festskriftet.

Tema 1. Tidlig forhistorisk tid, steinbilder og landskap

Hein har i mange år hatt en hovedinteresse for steinalderen i Norge, med sentrale publikasjoner om bosetningsmønstre, teknologi, kronologi, bergkunst, landskap og ressursbruk. Bidragene hans har vært viktige for forvaltning, forskning og formidling, og har også hatt stor betydning for utviklingen av fagfeltet. Antologien omfatter seks bidrag innenfor dette temaet.

Antologiens første bidrag, *Re-visiting Middagskarheia – fragments of Mesolithic life on Vega, Central Norway*, av Birgitte Skar, Helena Knutsson og Kjell Knutsson, tar oss tilbake til en lokalitet først undersøkt av Hein i 1987. Forfatterne presenterer en *chaîne opératoire*-analyse av det mellommesolittiske materialet fra Middagskarheia, og avdekker variasjonsbredden og planmessigheten i aktiviteter som ikke umiddelbart kan tolkes med det blotte øye ut fra de få flintredskapene på denne lokaliteten. Artikkelen plasserer også lokaliteten innenfor en bredere mellommesolittisk kontekst.

I *Tilbake til Reinsvatnet?* analyserer Heidi Breivik og Martin Callanan en tidligmesolittisk fjellokalitet i Møre og Romsdal. Studien diskuterer om stedet ble brukt én eller flere ganger, med søkelys på boplasstruktur og bosetningssystemer, og setter funnene i sammenheng med Heins forskning på Vega og Gossen.

I artikkelen *What's the point with all the points? Thoughts on the use of bow and arrow in Early Mesolithic coastal Norway* diskuterer Leif I. Åstveit den utbredte bruken av pil og bue med littiske spisser i det tidligmesolittiske Kyst-Norge. Han undersøker sammenhengen med tidligere modeller som fremhever betydningen av marine ressurser, og gir et kritisk perspektiv på hvordan

arkeologiske objekter, modeller og tolkningsrammer former vår kunnskap.

I Mesolithic portable animal figures in coastal western Norway undersøker Knut Andreas Bergsvik, David Simpson og Hanne Årskog seks små klebersteinsfigurer – fem vannfugler og én hval fra senmesolittiske kystlokaliteter i Vest-Norge. Selv om artene ble jaktet på, var deres økonomiske betydning liten. Figurene tolkes som uttrykk for ontologiske relasjoner, der menneskers materialiserte relasjoner til dyrene kan ha vært viktig for å mestre de marine miljøene.

Hellig landskap ved Julsundet i yngre steinalder – om erkjennelse og lokalisering av steder for rituell praksis av Silje E. Fretheim presenterer graver og rituelle nedleggelse fra perioden 4000–1100 f.Kr. Studien undersøker hvordan slike manifestasjoner kan erkjennes i materialet, og hvilke landskapsfaktorer som kan bidra til å identifisere og målrette søk etter rituelle steder i yngre steinalder.

Sist i kapitlet, i *Et essay om framstilling av menneskefigurer og dyr i den Nordlige Tradisjonens bergkunst og refleksjoner om bakgrunnen for deres tilblivelse*, presenterer Trond Lødøen en helhetlig tilnærming til den nordlige tradisjonen (veideristninger). Han fremhever antropomorfe figurer, menneskeskjeletter og fragmenterte skjelettformer, og diskuterer mulige koblinger til døderiter og dramatiske forhistoriske hendelser. Samtidig etterlyser forfatteren både bedre dateringsmetoder og alternative tolkningsperspektiver.

Tema 2. Komparative og globale perspektiver på menneskers relasjon til havet

Hein har lenge vært interessert i fenomener som strekker seg over tid og rom, og han har trukket på perspektiver fra andre fagområder. Et område som tydelig reflekterer denne interessen, er komparative studier av menneskers relasjon til maritime landskap. I denne delen av antologien presenteres fire nasjonale og internasjonale bidrag som belyser samspillet mellom mennesker og marine miljøer gjennom tid og rom.

I Assu paleo-tombolo: archaeology and paleoecology of a relict raised marine landform on Quadra Island, Canada analyserer Daryl Fedje, Christopher F.G. Hebda og Duncan McLaren to tidlige lokaliteter på Quadra Island på den kanadiske vestkysten. Studien kombinerer radiokarbondateringer med havnivåendringer, og viser hvordan landskapet gjorde stedene attraktive for kortvarig bosetning før de ble forlatt. Bidraget gir

innsikt i tidlig post-glacial menneskelig aktivitet, og samspillet mellom mennesker og landskapets dynamikk i sen pleistocen tid.

I Sea mammals in rock art and fossils in flint – regional expressions of beings-sea-stone relations on the West coast of Norway in the Mesolithic undersøker Astrid J. Nyland hvordan dramatiske hendelser og uforutsigbare havforhold rundt 6200 f.Kr. preget kystbefolkningen. Gjennom analyser av bergkunst og fossile sjødyr fra Rogaland til Finnmark viser hun hvordan relasjoner mellom mennesker, hav og stein uttrykkes regionalt. Studien demonstrerer ulike «mikrostiler» som tolkes som lokale svar på erfaringer av hendelser langs kysten.

I Marine Ventures Project: A comparative perspective for the human colonization of archipelago landscapes in Norway and Patagonia sammenligner Atilio Francisco Zangrando, Heidi M. Breivik, Silje E. Fretheim og Angélica M. Tivoli bosetninger fra henholdsvis Vega og Beagle Channel. Analysen viser hvordan mobilitet, båter og bosetningsstrukturer var avgjørende i koloniseringen av høylatitude skjærgårder. Fellestrekk i kystbosetningene kombineres med tydelig variasjon i spor etter boliger og deres gjenbruk, noe som kaster lys over ulike tilpasningsstrategier.

I Towards a “flatter” landscape archaeology: On relations between digital elevation models and an ethno-linguistic dictionary from Tierra del Fuego tar Jo Sindre P. Eidshaug utgangspunkt i Marine Ventures-prosjektet og kombinerer digitale høydemodeller med Thomas Bridges' Yamana-English ordbok fra 1800-tallet. Med inspirasjon fra objektorientert ontologi utforsker han hvordan ulike datakilder kan settes i relasjon med hverandre. Resultatet peker mot en «flattere» landskapsarkeologi, der både menneskelig kunnskap og materielle landskap inngår på like vilkår.

Tema 3. Samtidsarkeologi og arkeologi i hverdagen, arkeologiens hverdag

Heins arkeologiske engasjement har de siste ti årene også omhandlet minner og materialitet i nær fortid. Han har undersøkt hvordan mennesker forholder seg til materiell kultur og materialitet i dagens samfunn. Med vekt på hvordan ting virker og samhandler med mennesker og omgivelser, har han bidratt til å utvikle nye innfallsvinkler i forskningen. Denne delen av antologien samler fire bidrag som viderefører og diskuterer disse perspektivene på arkeologiens hverdagslige og samtidige dimensjoner.

I *Hvorfor arkeologi?* reflekterer Bjørnar Olsen over tidligere tekster, turer og erfaringer for å utforske hva som tiltrekker folk som Hein (og ham selv) til arkeologi som en praksis og måte å oppleve/skrive om verden på. Artikkelen diskuterer om det er gleden ved å finne ting eller lysten til å forstå og forklare som motiverer oss? Hva er det som gir faget vårt tiltrekningskraft og mening?

I *Anekdoter som arkeologisk metode* undersøker Mats Burström hvilken rolle historier og anekdoter kan ha i arkeologi. Han trekker på eksempler fra både Hein og andre kilder, og diskuterer forskning som anekdoter. Burström argumenterer for at selv om anekdoter ofte har lav status i «mainstream» arkeologi, besitter de viktige intellektuelle og kommunikative kvaliteter som beriker arkeologisk tenkning og arkeologiske diskurser.

I *Going Himmelblå – Sideways-Thinking Archaeology within the Multiple*, tar Terje Brattli og Ragnar Venatrø utgangspunkt i Heins og Brattlis korte skuespilleropptreden i TV-serien *Himmelblå* fra 2010. Artikkelen gjennomfører en kulturarvdiskurs og retter et kritisk søkelys på «public archaeology». Forfatterne viser hvordan arkeologiens rolle og plass i kulturarvspraksiser kan forstås som fleksibel og flytende.

Artikkelen *Salt House: For an act of unrelinquished obligation* er et bidrag av Christopher Witmore. I hovedrollen er et tradisjonelt «salthus» på familiens gård i Laurinburg i den amerikanske delstaten North Carolina, som har vært i familiens eie i flere generasjoner. Han beskriver restaureringen av huset, og tenker gjennom hvordan minner, arv og plikt knytter ham til objektet. Witmores refleksjoner i teksten over strukturen, renoveringsprosjektet og dets egentlige betydning skaper til slutt komplekse sammenvevinger som peker både bakover og fremover i tid.

Tema 4. Vitenskap, ord og bilder – visual essays

Heins kreative og estetiske ferdigheter kommer tydelig frem i de tekstlige og visuelle uttrykkene. Arbeidet hans viser en vilje til å bryte med tradisjonelle fremstillingsformer. Denne delen inneholder fire bidrag som følger hans eksempel ved å utfordre vitenskapelige normer i form og uttrykk. Manuskriptene inviterer til nye perspektiver med stimulerende formidlingsmåter, der kombinasjoner av ord, bilder og andre medier skaper innovative og engasjerende vitenskapelige essays.

I *En digital bergkunstreise gjennom tekst, bilder og lyd* kombinerer Heidrun Stebergløkken ulike virkemidler på en stimulerende måte. Gjennom tekst og QR-kode inviteres leseren til å bli med på en digital reise til et bergkunstfelt ved Gaulfossen i Trøndelag. Ved hjelp av 360-graders opptak kan man bevege seg virtuelt gjennom landskapet og oppleve betydningen av samspillet mellom natur og motivene på denne vanskelige tilgjengelige og utsatte lokaliteten nær Gaulfossen.

I *Walking along Memory Lane to the sound of bombs and shells* presenterer Axel Christophersen et essay kombinert med en serie fotografier fra Afghanistan, Kina og Myanmar. Han henter inspirasjon fra Heins tenkning og undersøker relasjonen mellom personlige minner og opplevelser, og hvordan felles identiteter og strukturer kommer til uttrykk gjennom kulturarvspraksiser. Fotografene gir visuelle innblikk i disse stedenes kulturminner – som har vært utsatt for destruksjon, aktiv fjerning eller neglekt – og utforsker samspillet mellom individets erfaringer og blant annet monumental materialitet.

I *Ytterst i verden – en utstilling mellom to permer* presenterer Heidi M. Breivik og Elin S. Sandbakk materiale fra utstillingen «Ytterst i verden», som sto på NTNU Vitenskapsmuseet fra 2014. Utstillingen, et formidlingsbidrag fra Marine Ventures-prosjektet ledet av Hein, kombinerer tekst og bilder og gir leseren tilgang til upublisert materiale som belyser komparative fortidige kysttilpasninger i Norge og Patagonia gjennom ulike temaer.

Det siste bidraget til antologien er *Bifangst* av Elin Andreassen og Ann-Cathrin Hertling. Her kombineres bilder og tekst for å gi oss et glimt inn i Heins kreativitet i et tablå som peker både bakover og fremover i tid.

Avslutning

De fleste bidrag i festskriftet har vært fagfellevurdert. Essaybidragene, som ikke har gjennomgått denne prosessen, er tydelig markert i innholdsfortegnelsen. Takk fra gjesteredaksjonen til hovedredaksjonen i VITARK, bestående av Terje Brattli, Ellen Grav, Bente Philippsen og Ole Risbøl for et effektivt og trivelig faglig samarbeid med «Heinboka».

Takk til Institutt for arkeologi og kulturhistorie, NTNU Vitenskapsmuseet, for økonomisk støtte til bokprosjektet. Og til sist – hjertelig takk til både forfatterne og de anonyme fagfellene som har bidratt til festskriftet.